

Het recht op juridische bijstand is in gevaar

Het wetsvoorstel tot hervorming van minister Geens brengt het recht op juridische bijstand in gevaar. Het vermindert in hoge mate de kansen van elke burger om zijn rechten op te eisen of te verdedigen voor de rechtbank.

Een tekort aan advocaten die beschikbaar zijn om pro-Deo zaken op te nemen, onbegrijpelijke procedures, onverstaanbare taal, steeds hoger wordende kosten, ... De toegang tot het recht is nu al zeer moeilijk voor een groot deel van de bevolking. De invoering van 21 % BTW op de kosten voor de bijstand van een advocaat en de verhoging van de rol-en griffierechten kwamen hier de laatste jaren nog bovenop.

In de huidige sociaal-economische context, waarin meer en meer mensen in de marge van de maatschappij worden geduwd, ligt er een wetsvoorstel op tafel dat het systeem van juridische bijstand afbouwt. De meest kwetsbaren zullen er de dupe van zijn.

De minister van justitie heeft ons doen geloven dat er een herfinanciering zou komen. Het blijkt echter te gaan om een verdoken bezuinigingsmaatregel.

Minister Geens wil besparen in het systeem door de voorwaarden voor de toekenning van een pro-Deo advocaat te verstrengen en door mensen te verplichten om te bewijzen dat ze geen enkele vorm van inkomsten hebben. Hij voert een remgeld in dat mensen moeten betalen bij de opstart van een procedure en voor het advies aan een advocaat. De mogelijkheden om de door de pro-Deo advocaat ontvangen vergoeding te recupereren bij de cliënt, wanneer een procedure positief wordt afgesloten, worden uitgebreid.

Hoeveel aanvragen voor juridische hulp er ook zijn, de regering houdt vast aan een gesloten enveloppe. Dit betekent dat een stijging van het aantal aanvragen voor een pro-Deo advocaat onvermijdelijk leidt tot een daling van de vergoeding voor de advocaten. Het wordt steeds moeilijker voor mensen in kwetsbare situaties (en voor organisaties die hen bijstaan) om advocaten te vinden die een kwalitatieve juridische bijstand kunnen garanderen. Er zijn hoe langer hoe minder advocaten die pro-Deo zaken willen opnemen, omdat de vergoeding die er tegenover staat ondermaats is.

Minister Geens heeft ons bedrogen. Zijn hervorming van de juridische bijstand vertoont geen enkel spoor van herfinanciering. Die is nochtans broodnodig om een kwalitatief systeem van juridische bijstand mogelijk te maken. Het Platform Recht voor iedereen dringt al lang aan op een herfinanciering van het juridisch bijstandssysteem dat nu al zeer broos is in alle opzichten.

Wat zal er gebeuren met het recht op juridische bijstand na deze hervorming ? Wij zijn in ieder geval erg ongerust...

Het *Netwerk tegen armoede* ziet hoe langer hoe meer beslissingen van het OCMW, schuldvorderingen van telecombedrijven en tal van andere invorderingen die onwettelijk zijn en volledig buiten proportie. Mensen in een kwetsbare situatie hebben heel wat financiële maar ook psychologische drempels om tegen deze beslissingen in beroep te gaan. Velen geven het op of willen er zelfs niet aan beginnen. Zonder inkomen of met torenhoge schulden is het immers niet evident om deze strijd aan te gaan. Ook de duurtijd van de procedures en de moeilijkheid om bewijzen te verzamelen als je in een kwetsbare situatie leeft, zijn extra drempels. De bijkomende drempels die nu gecreëerd worden, zorgen ervoor dat mensen hun geloof in justitie helemaal verliezen en niet langer zullen vechten voor hun rechten.

Samenlevingsopbouw ziet vooral dat onvoldoende rechtsbijstand ervoor kan zorgen dat mensen hun inkomen onterecht verliezen. Een echtpaar met medische problemen overkwam het volgende. Ze hebben vijf volwassen kinderen die het net zoals zij financieel erg moeilijk hebben. Het echtpaar leeft van een leefloon. Het bevoegde OCMW beslist echter dat ze in het kader van familiale solidariteit het leefloon verminderen met €50 per kind. Maar de leef-, werk- en woonsituatie van de vijf zelfstandig wonende kinderen is onstabiel. De ouders zijn emotioneel en praktisch afhankelijk van hun kinderen om zich te handhaven in de samenleving. Maar de kinderen zijn niet in staat om het geld bij te leggen. Dat blijkt ook uit de inkomsten die ze kunnen voorleggen. Zo moeten de ouders leven met €250 per maand minder en komt er druk op de familiale relaties. Een onmogelijke situatie. Slechts met de hulp van een pro-Deo advocaat kan het gezin in beroep gaan tegen de beslissing van het OCMW. De Arbeidsrechtbank oordeelt dat de inhoudingen op het leefloon geen wettelijke basis hebben. Het OCMW wordt veroordeeld tot terugbetaling van de al ingehouden bedragen en de eerdere beslissingen worden vernietigd. Het echtpaar krijgt terug een leefloon waarmee ze kunnen overleven en niet dieper in de schulden raken. De verstrenging van het systeem van juridische bijstand dreigt het moeilijker te maken in dergelijke situaties om nog een beroep te doen op een pro-Deo advocaat. *Zal er in de toekomst nog een advocaat bereid zijn deze rol op te nemen als de vergoeding omlaag gaat ?*

De *Vrouwenraad* ziet in haar projecten 'Alleenstaande moeders, gender en armoede' het volgende. Veel vrouwen hebben geen weet van het bestaan van pro-Deo bijstand. Justitie zou via eerstelijnsdiensten de mensen beter kunnen informeren over hun rechten op bijstand. Wij ontmoeten vrouwen die niet geïnformeerd zijn over het feit dat ze eerst gratis juridisch advies kunnen vragen en die daardoor zelf een eigen dure advocaat nemen alvorens eerst goed geïnformeerd te zijn. Er is grote nood aan eerstelijns rechtshulp met kennis van zaken in verstaanbare juridische taal. Zo was er een vrouw die 7 maal van huis wegliep omwille van intra-familiaal geweld en niet geïnformeerd werd dat ze een uithuiszetting kon eisen van haar man omwille van het extreme geweld. De laatste keer was het de politie die haar zei niet terug naar huis te keren omdat het haar dood zou worden. Ze ging dan met haar kind naar een vluchthuis. Later kwam ze terecht in een zeer slechte woning en mijnheer bleef comfortabel thuis wonen. Ze kreeg nooit degelijke rechtshulp. Nog een voorbeeld. Vrouwen zijn niet geïnformeerd, zelfs niet door

advocaten, dat ze een beroep kunnen doen op een fonds indien hun ex moeilijk doet om alimentatiegeld te betalen. Bij een regeling van schuldafbetalingen is er dikwijls een probleem dat kindergeld in het inkomen is opgenomen. Vrouwen worden niet geïnformeerd over het feit dat ze het recht hebben het kindergeld op te eisen voor het welzijn van het kind. Juridische taal is moeilijk. Daarom is het belangrijk om ondersteuning te hebben. Een vrouwenorganisatie had een gepensioneerd juriste die vrijwillig de vertaalslag deed voor de vrouwen.

De *Gezinsbond* wordt soms gecontacteerd op hun sociaal juridische dienst. Mensen vragen hen aan welke voorwaarden moet voldaan worden om een beroep te kunnen doen op een pro-Deo advocaat. Dikwijls merken zij dat mensen afhaken omdat de inkomensgrenzen dermate laag liggen dat ze niet in aanmerking komen voor bijstand.

De toegang tot het recht staat zwaar onder druk voor alle burgers. Uiteraard is een hervorming van het systeem noodzakelijk. Het huidige systeem botst op kwalitatieve en kwantitatieve grenzen. Maar we willen geen hervorming die gebaseerd is op besparingen, op zogezegde 'overconsumptie' en zogezegd 'onverantwoordelijk' gedrag van burgers. We wachten trouwens nog steeds op wetenschappelijk onderzoek dat de overconsumptie en het misbruik zou aantonen.

Wat onze maatschappij nodig heeft is een hervorming, gebaseerd op grondrechten en solidariteit, die als doelstelling heeft om een kwalitatieve juridische bijstand te voorzien voor elke persoon die het nodig heeft. Daarvoor is een echte herfinanciering nodig die niet weegt op de kap van de meest kwetsbaren in de samenleving, maar op rechtvaardige en duurzame oplossingen.

Wij geloven dat een hervorming gebaseerd op een mechanisme van sociale zekerheid, om de kosten van de juridische bijstand te dekken, mogelijk is. We moeten geen extra drempels inbouwen, maar zoeken wat de noden zijn van mensen die aangewezen zijn op het bijstandssysteem.

Het *platform Recht voor iedereen* schuift 4 pistes naar voor : 1. *Het investeren in de eerstelijns juridische hulp*¹ die op dit moment zwaar ondergefinancierd is en heel wat gebreken vertoont. 2. *De verbetering van de kwaliteit van de tweedelijnsbijstand*, door verplichte en continue vorming, controle van de prestaties en een correcte en eerlijke verloning. 3. *Het onmogelijk maken van onwettige administratieve beslissingen* die er voor zorgen dat men onnodige beroepen moet aantekenen. Wetgeving moet toegepast worden. 4. *De financiering en promotie van alternatieve conflicthantering* zoals bemiddeling.

Evenwichtige oplossingen die een toegankelijk en kwalitatief systeem van juridische bijstand garanderen bestaan.

Het zijn oplossingen die de bestaande problemen aanpakken en op bepaalde posten zelfs een besparing kunnen opleveren zonder ze te gaan halen bij de meest kwetsbare burgers.

In België liggen de uitgaven voor Justitie slechts op 0,7 % van het BNP. Dat is heel wat minder dan bij de buurlanden (Duitsland en Italië: 1,5 %, Frankrijk en Nederland bijna 2 %²). Een degelijke oplossing

¹ De eerstelijns juridische hulp is een noodzakelijke sleutel voor de toegang tot justitie en rechten. Ze zorgt immers dat burgers hun rechten kennen en dat de mogelijkheden om die rechten te doen gelden worden geëffectueerd en worden geëvalueerd.

² https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2014/Rapport_2014_fr.pdf

is dus zeker mogelijk en realistisch. We vragen dan ook van onze politiek verantwoordelijken om hun gezond verstand te gebruiken, kies voor creativiteit in plaats van de ravages die de beoogde besparingen zullen aanrichten.